

nőségét, továbbá azt is ítélik meg, hogy a bekövetkezés milyen mértékben kívánatos.

A második fordulóban kapott válaszokat összegezték, az eredményt táblázatba foglalták és azzal a kéréssel küldték meg a résztvevőknek, hogy közöljék a jövő tervezésénél felhasználható véleményüket és javaslatukat. A végleges eredményeket az *I. táblázat* és *I. ábra* illusztrálja.

A legtöbb válaszadó úgy véli, hogy a *technológia fejlődése* egyike lesz azoknak a tényezőknek, amelyek a legerőteljesebben érintik a könyvtár és a tájékoztatás szakterületét. Ezt a nézetet támasztja alá egyébként az a tény is, hogy a fenti 20 várható fejleményből 10 a technológia körébe tartozik. Elkerülhetetlennek látszik, hogy a könyvtárak igen erősen bekapcsolódnak az automatizált könyvtári hálózatokba.

Ebből következik, hogy a könyvtárosképző iskoláknak a jövőben több olyan tanfolyamot kell tervezniük, amelyek *automatizált rendszerekkel, központi adattárakkal, hálózatokkal és technikai eszközökkel* foglalkoznak. Ennek érdekében pedig előadókat és hallgatókat kell a természettudományi és műszaki szakterületekről nyerniük: az oktatóknak speciális ismeretekkel kell rendelkezniük a matematika, a matematikai nyelvészet, a kommunikációelmélet, az elektronika, a számítógépek tervezése terén is.

Másik megközelítési mód lehet *interdiszciplináris tanfolyamok szervezése* műszaki, kereskedelmi és kommunikációs szervekkel közösen.

Egyik válaszadó kiemelte, hogy a *könyvtárügynek meg kell terveznie a saját rendszerét*, nem pedig már meglévő rendszerek átvételével kell megoldania feladatait. Egyes könyvtárosképző tanfolyamoknak tájékoztatói rendszerek tervezését kell középpontba állítaniuk, másoknak olyan oktatási anyagok és software-ek előállítását kell célul kitűzniük, amelyek lehetővé teszik egyének számára, hogy minimális képzéssel és csekély erőfeszítéssel információkat gyűjthessenek és tárolhassanak.

Sok tantervi javaslat is beérkezett. A cél talán nem is egy állandósítandó új tanterv kidolgozása, hanem inkább időszakos tantervek sorozatának kialakítása. *A tantervet időnként felül kell vizsgálni, értékelni és módosítani kell.* A tantervek kialakításánál számolni kell előre nem látható fejleményekkel.

A könyvtárosi és információs hivatást a változó feltételekhez való nagyfokú alkalmazkodási készségnek kell a jövőben jellemeznie. A könyvtárosi és információs hivatás és oktatás fontos követelménye a jelen realitásának elemzése, a jövő tervezése és a felkészítés alternatív megoldásokra.

/BOAZ, M.: The future of library and information science education. = Journal of Education for Librarianship. 18. köt. 4. sz. 1978. p. 315–323./

(Balázs János)

Posztgraduális információs szakemberképzés a pozsonyi egyetemen

Csehszlovákiában gyökeres felsőoktatási reformot hajtanak végre. Számos szakon öt évről négy évre csökkentik a tanulmányi időt. Ezzel párhuzamosan kibővítik és rugalmassá teszik a posztgraduális képzést. Mindezt a társadalmi szükségletekhez való hajlékonyabb igazodás követelményével indokolják.

A reform háromféle posztgraduális képzést különböztet meg. *A rekválifikációs képzés* új, az alapképzettséggel általában valamiféle kapcsolatban álló szakképzettséget nyújt. *Az innovációs képzés* az azonos szakmában korábban megszerzett szakismereteket újítja fel, illetve bővíti ki (továbbképzés). Kötelezővé és szakaszosan ismétlődővé tételét egyelőre a személyi és anyagi feltételek szűkössége gátolja. *A specializált képzés* hallgatói az adott szakképzettségen belüli ismeretkörök valamelyikében mélyedhetnek el.

A pozsonyi egyetem könyvtártudományi és tudományos tájékoztatói tanszékén jelenleg – a társadalmi szükségletekkel egybehangzóan – a rekválifikációs jellegű posztgraduális tanulmányok kérdése áll az érdeklődés homlokterében. A tanszéknek vannak már tapasztalatai a felsőfokú képzés e formáiban, ui. 1958 óta általában kétévenként hirdetett posztgraduális tanfolyamokat.

Az első tanfolyamok hibája az volt, hogy szinte mechanikusan ismételték meg a nappali könyvtárosképzés (azóta egyébként önmagában is elavult) programját, s alig vették tekintetbe azokat az intézményi igényeket, amelyeket a hallgatók képviseltek. Ezért 1970 és 1975 között a tanszék *kutatást végzett a posztgraduális tanulmányok korszerű modelljeinek kialakítása érdekében.*

Az új – és immár a valóságban is bevált – koncepció a felvett hallgatók, információs intézmények munkatársai képzettségi profiljának empirikus meghatározásából indul ki, majd erre építve határozza meg a közlendő és elsajátítandó ismereteket.

Az információs intézmények munkatársainak képzettségi profilja akkor *optimális*, ha magas szintű ismeretekkel rendelkeznek *a munkahelynek megfelelő szakterületen (alapképzettség), idegen nyelvtudásuk van és mindehhez megszerzik az informatikai szakképzettséget is.*

Nyilvánvaló, hogy az informatikai szakképzettségnek a szakterület sajátosságaihoz kell igazodnia. Ezért a tanszék háromféle tanfolyamot lát szükségesnek (műszaki információ, természettudományi információ és társadalomtudományi információ). A specializálódást szakosított tantárgyak és a közös ismereteket tartalmazó tantárgyak rugalmas kombinálásával biztosítja. Sőt: a közös ismereteket közlő tantárgyakat is átdolgozzák némiképpen a specializálásnak megfelelően.

A közös tantárgyak:

Elméleti tárgyak

1. Információ a modern társadalomban és kommunikálásának módjai
2. Az informatika alapjai
3. Bevezetés a kibernetikába
4. A matematika válogatott fejezetei

Analitikus tárgyak

5. Rendszerelemzés és információs rendszerek
6. Információforrások és bibliometria
7. Információelemzés és információs nyelvek
8. Az elemzésre alapuló információs tevékenység

Műszaki tárgyak

9. A számítógépek és programozásuk alapjai
10. Programnyelvek
11. Az automatizált adatfeldolgozás technológiája és adatbázisok működtetése

Alkalmazott tárgyak

12. Automatizált keresőrendszerek
13. Szöveges információk automatizált feldolgozása
14. A könyvtári munka automatizálása

Szervezési tárgyak

15. A tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer
16. Az információs politika szerepe a tudományos-műszaki fejlesztésben
17. Kiadás és szerkesztés
18. Reprógráfia

/PALÁTOVÁ, R. – BAKO, M.: *K otázkam d'alšieho vzdelávania informačných pracovníkov. = Knižnice a Vedecké Informácie, 10. köt. 6. sz. 1978. p. 262–265./*

(Futala Tibor)

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSGÉPESÍTÉS

A könyvtárgépesítés problémái és kudarcai

Az University of Illinois Könyvtártudományi Főiskolája 1978 áprilisában rendezte meg az adatfeldolgozás könyvtári alkalmazásaival foglalkozó 15. konferenciáját.

A. VEANER (University of California) arra hívta fel a figyelmet, hogy 20 éve, amikor a számítástechnika elérte a könyvtárakat, a bibliográfia fogalma jól meghatározottnak volt tekinthető. Kaotikussá azonban nem a gépesítés, hanem a világméretű társadalmi változások tették. *A könyvtárosok sokszor túl sokat vártak és kívántak a gépi feldolgozástól, s az észlelt kudarckok egy része más megközelítéssel elkerülhető lett volna.*

E. BRODMAN (Washington University, School of Medicine) előadása *a gépesítési kudarckokkal kapcsolatos reagálást tárgyalta*. A sikertelenségekről szóló beszámoló hiányának három okát nevezte meg: a gépesítéssel foglalkozók érzelmeit, a finanszírozással kapcsolatos álláspontokat és a kutatás-fejlesztés megértésének nehézségeit. A könyvtáros viselkedése sokszor hasonlít egy másik vallásra frissen áttért reagálásához: nem tudja megkülönböztetni az alapvető és a mellékes problémákat, minden – kicsi vagy nagy – egyaránt döntőnek tűnik számára. Sokszor akkor is védelmezni igyekszik álláspontját idősebb munkatársakkal szemben, ha nincs meggyőződve igazáról, nem hajlandó újraértékelni, hibákat és kudarckokat elismerni, noha erre lenne leginkább szükség.

Ami a finanszírozást illeti: a könyvtárosok anyagi bázisa gyakran gyenge, a fenntartók kockázatmentes üzemeltetést várnak, nem kísérletezést. Sikertelenség

esetén nem várható további támogatás, ezért a *könyvtáros még kudarc esetén is a rendszer igazolására törekszik.*

A könyvtárosnak meg kell értenie az alapkutatások elsőbbségét, hiszen csak az ezekből nyert ismeretek alkalmazhatók eredményesen. Még mindig túl keveset tudunk a könyvtárgépesítésről ahhoz, hogy bizonyosak lehessünk tervünk sikerében, ezért a beszámolóknak fel kellene tárnok a kudarckok okait is.

J. C. KOUNTZ (California State University and Colleges) a kész gépi rendszerek beszerzésével kapcsolatos *állami bürokráciát vizsgálta*, részletesen is bemutatva a kaliforniai egyetemi könyvtárak öt különböző, kész gépesített kölcsönzési rendszer alkalmazására irányuló próbálkozásának sorsát.

A könyvtárosnak, ha automatizált rendszert kíván üzembe helyezni, a legkülönbözőbb bürokratikus akadályokkal kell szembenéznie. A szerződések megkötését számtalan bizottsági ülés, előzetes felmérés stb. előzi meg, óriási papírmunkát igényelve. Az előadó néhány javaslatot tett a nehézségek leküzdésére: a könyvtárosok megismertetése az adatfeldolgozás alapfogalmaival, egy éven belül eredményt hozó tervezetek megvalósítása, a könyvtár igényeinek pontos felmérése és meghatározása.

J. RILEY (Federal Library Committee) *a kooperációs könyvtárgépesítési programokról beszélt*. Hangsúlyozta, hogy minden program alapvető elemei az emberek, érettségük, igényeik, az irántuk tanúsított bizalom. A kooperációs rendszerektől várt eredmények közt sokszor túlzott hangsúly esik a gazdasági eredményekre, s így gyakran figyelmen kívül maradnak a résztvevők közti ellentétek, amelyek pedig eddig is több program bukásához vezettek.